

HAL
open science

A

Aleksandar Stefanovic

► **To cite this version:**

Aleksandar Stefanovic. **A**
Colloque du Centre international de slavistique, Université de Belgrade, Sep 2013, Belgrade, Serbia.
pp.239-256. hal-03834705

HAL Id: hal-03834705

<https://hal.sorbonne-universite.fr/hal-03834705>

Submitted on 30 Oct 2022

HAL is a multi-disciplinary open access archive for the deposit and dissemination of scientific research documents, whether they are published or not. The documents may come from teaching and research institutions in France or abroad, or from public or private research centers.

L'archive ouverte pluridisciplinaire **HAL**, est destinée au dépôt et à la diffusion de documents scientifiques de niveau recherche, publiés ou non, émanant des établissements d'enseignement et de recherche français ou étrangers, des laboratoires publics ou privés.

ХИЈЕРАРХИЗАЦИЈА УТИЦАЈНИХ ФАКТОРА У НАЧИНУ СЛАГАЊА ПРЕДИКАТА СА НУМЕРИЧКИМ КОНСТРУКЦИЈАМА У ФУНКЦИЈИ СУБЈЕКТА

Рад представља покушај сагледавања потенцијалних утицајних чинилаца у начину слагања предиката с бројним конструкцијама употребљеним у функцији субјекта и образованим од: а) основних или главних бројева (укључујући акузативе именица типа *стотину*, *хиљаду*, *милион* итд.); б) збирних бројева; в) бројних именица на –ица и на –ак у српском језику. Посебна пажња се посвећује специфичним ситуацијама када одређени фактори у реченици утичу (или захтевају) да предикат буде у једнини (односно множини), и то када нормативна литература једнину по правилу сматра или стандарднојезички недопуштеном (нпр. у случајевима у којима као субјект долазе основни бројеви од *два* до *четири*), или у сваком случају заменљивом множином (и обратно) (нпр. у случајевима у којима као субјект долазе једночлани главни бројеви од *пет* па навише или збирни бројеви).

Кључне речи: бројеви, конгруенција, предикат, утицајни фактори, хијерархизација, алгоритам.

У досадашњој се лингвистичкој литератури србистичкој, кроатистичкој и/или сербокроатистичкој врло мало писало о питању срочности глаголског предиката са бројним конструкцијама образованим од кардиналних бројева¹. Упечатљиво је наине да се у већини граматика систем конгруенције са бројевима помиње само успут а неки пут се у потпуности превиђа. Нешто су опширније, али још увек недовољне и непотпуне, анализе Томислава Маретића (Маретић 1963), Михаила Стевановића (Стевановић 1974) и Стјепана Бабића (Бабић 1998). Многа питања, која се тичу двојакних конгруенција или колебања у односу на нормативни захтев неких израза, остају тако без одговора, а језичко осећање говорника им не помаже увек довољно да би правилно сложили бројеве с осталим речима с којима чине синтагматске или реченичне целине, нарочито вербалне. На примерима из писаних дела, углавном савремених прозних писаца и преводилаца, али и говорног језика, у реферату се анализирају фактори који утичу на слагање предиката са нумеричким конструкцијама у субјекатској функцији² а, између осталог, преиспитају се и критеријуми (не)нормативности тако реализованих глаголских конструкција.

* a.stefano@laposte.net

¹ У ширем смислу: основни бројеви, збирни бројеви, бројне именице на –ица (и на –ак), бројни придеви. Занемарићемо у овом раду могућност конгруенције предиката са бројним придевима која је у пракси ретка и која дакле не представља исте проблеме колебања и (не)нормативности као остали бројеви који чине систем кардиналних бројева.

² Описаћемо само случајеве срочности када је један субјект (обична нумеричка синтагма: број + именица, било да је изречена или се само подразумевала) или када се може сматрати да је један субјект (комбинована нумеричка синтагма: број + координиране именице, које могу бити различитог рода, у ком је случају, срочност недиференцираног типа, односно средњег рода). Нећемо се међутим бавити конгруенцијом с више субјеката (заправо с координираним нумеричким синтагмама у функцији субјекта) која се у узусу врло мало реализује као ни ситуацијама у којима субјекат обухвата говорника или саговорника, где у већини случајева избора у срочности у ствари и нема, пошто се изразито потенцира семантичка конгруенција у множини: то се нарочито тиче бројних конструкција образованих од броја и личних (наглашених) заменица првог или другог лица (типа *нас/вас двоје смо/сте ушли*), иако у неким специфичним случајевима: глаголи постојања или када је акценат више на броју него на личној заменици (в. даље у тексту), може доћи до употребе глаголског предиката у једнини. Када је лична заменица трећег

Глаголски се предикат теоријски слаже у роду (у глаголским облицима који разликују род: радни и трпни глаголски придев) и броју са бројним изразом који врши (или изгледа да врши) субјекатску функцију и свака савремена нормативна граматика представља следеће типове срочности предиката са количинским речима:

А. Основни бројеви

а) број *један*

Уз број *један* (који је заправо придев) предикат стоји у једнини, према роду квантификоване именице (било да је изречена или не); конгруенција се врши као да именица стоји сама, а не у пратњи броја (пример: *један човек је ушао*).

б) бројеви *два/дв(и)је, три, четири, оба/об(ј)е, обадва, обадр(и)је*

Уз те бројеве, лични део предиката стоји у множини, а придевна се реч (односно део предиката који разликује род) остварује у броју и роду квантификоване именице [граматичка конгруенција (по облику): паукална множина мушког, множина женског и средњег рода³]; међутим, множина мушког рода [семантичка конгруенција (по смислу, *ad sensum*)] такође је могућа [пример: *два човека су ушла (паукал)/и* (множина м. р.)].

в) бројеви *пет, шест, седам... двадесет... сто... дв(ј)еста... стотину... хиљаду... милион... милијарду... итд.*

Уз непромењиве бројеве и адвербијализоване акузативе именица *стотину... хиљаду... милион*⁴ итд. предикат може бити у једнини или у множини. Ако је предикат у једнини (граматичка конгруенција), предикатни придев долази у једнини средњег рода; ако је у множини (семантичка конгруенција), предикат се слаже с родом квантификоване именице (пример: *пет/стотину жена је ушло/су ушле*).

Б. Збирни бројеви

Вербални предикат уз бројеве *двоје, обоје, обадрвоје, троје, четворо* итд. може бити у једнини или у множини. Ако је предикат у једнини (граматичка конгруенција), тада је предикатни придев у једнини средњег рода. Ако је предикат у множини (семантичка конгруенција), тада је предикатни придев у множини мушког рода (пример: *петоро људи је ушло/су ушли*) или у множини средњег рода ако је квантификована именица збирна (пример: *двоје деце је ушло/су ушла*⁵).

лица (типа *њих двојица*), односно када се она односи на бића која не учествују у говору, иста правила важе као и када се број не користи са личном заменицом.

³ Код именица женског и средњег рода, облик придевских речи у ствари је паукалски („проширено“ дуалски) али се подудара са номинативом множине.

⁴ Акузатив једнак номинативу.

⁵ Облик на –а може се тумачити и као једнина женског рода; в. опширније код: Поповић 1979.

В. Бројне именице

а) на –ица

Уз бројне именице *двојица, обојица, обадвојица, тројица, четворица* итд. предикат стоји у множини. Придевске речи узимају се уз те именице у једнини женског рода (граматичка конгруенција) а могу стајати и у множини мушког рода (семантичка конгруенција) (пример: *двојица људи су ушла/и*).

б) на –ак

Уз бројне именице *десетак, петнаестак, двадесетак* итд. конгруенција је иста као и са непромењивим основним бројевима (в. тачку А. в.): *двадесетак жена је ушло* (граматичка конгруенција)/*су ушле* (семантичка конгруенција).

Све што је досад речено вреди и за сложене (вишечлане) бројеве⁶ који завршавају са поменутиим бројевима: *двадесет, тридесет... (и) један човек је ушао; двадесет, тридесет... (и) два човека су ушла/и* и сл.

Дакле, следећа табела представља резиме конгруенције (личног дела) глаголског предиката са бројним конструкцијама (у функцији субјекта) образованим од кардиналних бројева:

Грамаатички број	Једнина	Множина	Једнина или множина
Бројна конструкција образована од:			
- основног броја <i>један</i>	X		
- основних бројева <i>два, три, четири;</i> - бројних именица на –ица		X	
- основних бројева <i>пет, шест, седам... двадесет... сто... двеста... итд.;</i> - адвербијализованих именица <i>стотину... хиљаду... милион</i> итд.; - збирних бројева; - бројних именица на –ак			X

То би било све што би се могло рећи о конгруенцији глаголског предиката са кардиналним бројевима уопште. Према томе та конгруенција не изгледа нимало компликована; готово се може рећи да је проста, једноставна. Као таква она је мање-више јасно формулисана у свим познатим српским (и хрватским) граматицама као и у новијим лингвистичким часописима, саветницима или приручницима [в.

⁶ Код вишечланих (кардиналних) бројева, последњи је члан тај који одређује тип (целог) броја. То значи да често има логичких супротности у вези са срочношћу бројева. Ако имамо пред собом вишечлани број, о конгруенцији одлучује завршни део броја, а не смисао.

Брабец/Храсте/Живковић 1961; Јонке 1965; Пецо/Станојчић 1972; Стевановић 1978; Станић/Морачић 1989; Мразовић/Вукадиновић 1990; Тежак/Бабић 1996; Барић *et al.* 1997, 1999; Клајн 1997; Станојчић/Поповић 1997; Зоричић 1998; Ивић/Клајн/Пешикан/Брбовић 2004; Силић/Прањковић 2005; Фекете 2008]. Међутим, у пракси није увек тако. Ту можемо наине наићи на неубичајене (конгруентне) глаголске реализације. Њихова необичност, заправо, у томе је што у строгој формалној граматици могу имати статус нормалног, али су по правилу у колизији са традиционалном граматицом која се обично пише и на поштовању узуса. Пример једног таквог случаја видимо у реченици:

Док прочита новине [...] *прође* по два сахата [...] (С. Сремац, 30)

По свој прилици свака савремена нормативна публикација, предикат уз основни број *два* навела би у облику множине што би гласило у горе датом примеру:

Док прочита новине [...] *прођу* по два сахата.

Таква реченица би ипак могла збунити евентуалног читаоца јер несумњиво звучи необично или чак као аномалија која одудара од језичке праксе. Како објаснити тај феномен који није редак и који се реализује са свим типовима кардиналних бројева? Као што смо већ навели у овом раду, у новијим граматицама нећемо наћи одговор на то питање. Нећемо наћи ни одговор на питање у којим случајевима долази један, а у којима други начин слагања предиката – наравно уколико је двојство (по норми) могуће (граматичка или семантичка конгруенција). Најпотпуније анализе тек констатују да су обе конгруенције правилне и заменљиве (односно да значење реченице остаје исто у оба случаја) и да је углавном грааматичка конгруенција (по облику) уобичајенија и чешћа, односно да је формална конгруенција преовлађујућа и да је кољевивост и двојност решена у корист тог модела слагања. Примере које ћемо навести показују ипак да грааматичари нису увек у праву: 1) појављују се различити фактори који ремете однос између предиката и бројног израза тако да је избор између једнине и множине понекад у колизији са оним што се може наћи у нормативним публикацијама (в. горе наведени пример и избор једнине уместо нормативне множине); 2) понекад структура реченице јако утиче на избор конгруенције (близина, односно удаљеност појединих предикатних делова важан су нпр. чинилац срочности); 3) а неки пут и јасноћа реченице захтева да предикат везан за бројну синтагму буде у једнини, односно множини.

Постоје дакле случајеви када извесни фактори⁷ утичу на избор једнине или множине глаголског предиката⁸. То се наравно дешава са бројевима који, по норми, могу да се слажу у обама грааматичким бројевима, али и са бројевима који се (теоријски) слажу само с једним или другим.

1. Нарочито у математичкој терминологији, када се називи основних бројева – непромењивих и 2, 3, 4 – користе као ознаке појмова самих бројева, они по свему судећи захтевају предикат у облику једнине средњег рода:

Четири се *дели* са два без остатка. (разг.)

⁷ Они се понекад комбинују у истој реченици, в. примере даље у тексту.

⁸ Покушај прегледа утицајних фактора у слагању предиката представљен је у облику алгоритма за закључивање (из нужности упрошћеног) на крају рада. Сличан алгоритам, али за руски језик, представио је француски лингвиста Оливије Азам током своје конференције на Сорбони 19. фебруара 2004. године (в. Азам 2004).

Вероватно аналогично, конгруенција глаголског предиката у једнини се такође јавља када су два основна броја координирана везником *и*:

[...] кад *је* два и два *могло* исто тако лако бити три као и пет [...] (В. Стојиљковић, 235)
Дворски маршал мисли [...] да *је* два и два пет [...] (Р. Маринковић, 373)

иако је множина такође заступљена у истој реченичној конфигурацији:

„Два и два су четири“ (В. Стојиљковић, 228)

Узрок томе треба несумњиво тражити у чињеници да појам плуралитета који произилази из удруживања два основна броја, нагиње ка употреби множине и то без обзира на чињеницу да једнина преовлађује када се број користи самостално.

2. У „нумеричкој клаузи“ са нумеричком синтагмом у функцији субјекта која садржи ненаглашену анафорску личну заменицу у генитиву множине (која се евентуално може подразумевати ако је контекст довољно јасан), конгруенција глаголског предиката се остварује у једнини средњег рода⁹. То важи за све кардиналне бројеве, чак и за оне који по норми захтевају само множински облик предиката (основни бројеви од *два* до *четири*, бројне именице на –ица). У том случају, чини се да бројни израз одговара на питање „колико“, што значи да је нагласак на броју:

Три их *је* ушло. (разг.)

У тој катастрофи четири их *је* погинуло. (РТС, Дневник, 14/08/2008)

Било нас *је* двадесет три. (Б. Карапандић, 64)

Било их *је* двојица¹⁰: један је носио фармерке и дуги капут, други је био у униформи ЈНА. (В. Арсенијевић, 80)

Било их *је* четворица који су чували¹¹ западне прилазе града [...] (Ј. Марковић-Чижек, 134)

Пре Трифуна *знало* их тек двојица-тројица да пишу. (С. Сремац, 26)

Није их *било* више од четворице. (Б. Карапандић, 95)¹²

Као што се може видети из наведених примера, глагол се у оваквом типу реченица осећа као безличан (имперсоналан), број *de facto* стоји као обична бројчана

⁹ У овом ћемо раду ближе анализирати факторе који намећу једнину средњег рода са основним бројевима од 2 до 4 и бројним именицама на –ица са којима је, према (скоро) свим консултованим граматикама, конгруенција предиката у множини (в. такође напомене бр. 10 и 21). Међутим, анализа и закључке које овде представљамо важе такође, што је врло логично, и за све остале кардиналне бројеве који могу да се слажу у једнини (граматичка конгруенција) и у множини (семантичка конгруенција). У том случају, наравно, граматичка конгруенција преовлађује над семантичком, као што ће то показати прикупљени примери.

¹⁰ Брабец/Храсте/Живковић (1961: 218), Маретић (1963: 440), Стевановић (197: 138) и Бабић (1998: 102) помињу (али без објашњења) евентуалну (врло ретку, свакако као усамљени случајеви) могућност глаголског предиката у једнини у конгруенцији са бројним именицама на –ица у функцији субјекта. Међутим, иако ретка, та конгруенција постоји (в. примере). Нарочито се испољава у случају употребе ненаглашене анафорске личне заменице у генитиву (која је уосталом често у комбинацији са глаголом *бити* у егзистенцијалној функцији). Требало би такође нагласити да и у том случају (употребе ненаглашене анафорске личне заменице у генитиву), бројне именице на –ица допуштају понекад глагол у множини: „Поред Војка и Бојице, *била* су их још осморица у дружини.“ (В. Драшковић I, 11). Тај се феномен не констатује са осталим кардиналним бројевима (в. даље у тексту).

¹¹ Примећујемо овде логичну употребу плурала глаголског предиката у зависној клаузи као што се дешава са осталим кардиналним бројевима у истим синтаксичким околностима (в. тачку бр. 3).

¹² У ова последња два примера тенденција употребе једнине је утолико већа што је анафорска лична заменица у комбинацији са прилогом који модификује број (в. тачку бр. 6).

ознака а лични заменица долази као таутолошко понављање квантификоване именице, односно то је елемент реченице лишен било какве информативности. Интересантно је такође приметити следеће: у бројној се синтагми ненаглашени облик личне заменице појављује само уколико цела конструкција (број + лична заменица) јесте (или изгледа да јесте) у функцији субјекта реченице; наиме, у осталим се функцијама користе наглашени облици.

Међутим, ако у истом реченичном склопу, бројни израз одговара на питање „ко, шта, који?“, безлични глагол се у неку руку „трансформише“ у лични и множина се намеће (лична заменица, која може бити испред броја или чак неизражена, тада је наглашена а уз то у неким случајевима хомографна с ненаглашеним облицима). Дакле, горе дате конструкције са основним бројевима *три* и *четири* гласиле би овако у личној употреби:

Њих три су ушли.

У тој катастрофи њих четири су погинули.

Вреди такође запазити да управо приликом коришћења ненаглашене анафорске личне заменице наилазимо на једини случај „обавезне“¹³ употребе предиката у једнини са субјектом образованим од основних бројева 2, 3 и 4.

3. Ако се вратимо конгруенцији с бројем *један* која би теоријски требало да буде најједноставнија, можемо запазити да постоје ситуације¹⁴, када у случају срочности са вишечланим сложеним бројевима с *један*, контекст захтева „срочност по смислу“, односно диктира предикат у множини¹⁵ (граматичка срочност или „срочност по облику“ у једнини је заправо немогућа јер би проузроковала бесмисленост, то јест апсурдност реченице). Логично на семантичком плану те ситуације важе и за остале кардиналне бројеве који могу да се слажу са предикатом у једнини:

Срећемо два случаја:

- релативна клауза у којој се односна заменица¹⁶ односи на квантификану именицу у управној клаузи

¹³ Барем без синтаксичке модификације у реченици; упоредити горе наведене примере у једнини и њихове еквиваленте у множини. Додајмо да нисмо узели у разматрање „скамењену“ безличну конструкцију са глаголом *имати* у презенту једнине средњег рода: *има*. Та конструкција може дакако стајати без варијације у савременом узусу са свим категоријама бројева: „*Има* две године откакао нисам чуо за њега.“ (РТС, филм „Талац“). Ова безлична конструкција се данас дефинитивно усталила у језику а њен семантички еквивалент у личном облику који се (врло ретко) појављивао у језику старијих писаца, као у следећем примеру Јована Дучића: „Одиста, *имају* само два творца у свемиру: Бог и песник.“ (Ј. Дучић, 212) и који се преклапао са безличним обликом, потпуно је нестао из узуса. Интересантно је такође нотирати безличну употребу глагола *требати* у бројним клаузама и то у различитим облицима једнине средњег рода, зависно од начина и времена (*треба*, *требало* итд.): „Истражитељима *требало* десет мердевина да сиђу до дна Батијевице.“ (Дневни аваз, 25/06/2009, 15). Ређе, овај се глагол може такође појавити у личном облику: „*Требала* би само десеторица, двадесеторица, споља, који су готови да мру, да упадну [...]“ (М. Црњански, II-2, 77).

¹⁴ Ове ситуације су међутим прилично ретке у пракси, говорници углавном избегавају ову врсту „сукоба“ између различитих елемената нумеричке клаузе.

¹⁵ О томе стручна литература „ћути“. Примера ради, најобимнија граматика савременог језика за странце (Мразовић/Вукадиновић 1990: 684) на следећи начин описује ту срочност: „Вишечлани бројеви који се завршавају на један понашују се као и сам детерминатив један, тј. слажу се именицом, испред које стоје, у роду, а глагол увек стоји у једнини.“ (подвлачење је наше).

¹⁶ Односна заменица *који* (*које*, *која*), иначе врло битан елемент за конгруенцију у нумеричкој клаузи, у већини случајева, слаже се по смислу и то са свим кардиналним бројевима (било да се они могу слагати граматички или не) на које се односи. Тако је односна заменица систематски у множини са бројевима код којих се такође јавља конгруенција предиката у једнини (непромењиви основни бројеви,

Двадесет и један демонстрант, који су се налазили испред фабрике, добили су отказ. (РТС, Дневник, 23/04/2005)

Никога не узнемиравају друштва шахиста, плесача, ловаца, а када се окупи десетак¹⁷ људи који мало друкчије *дишу*, одмах се створи тајна. (Д. Великић, 170)

Можемо такође констатовати да се нумеричке (комплексне) клаузе које садрже односну заменицу врло често карактеришу коегзистацијом граматичке конгруенције у једнини у управној клаузи¹⁸ и семантичке конгруенције у множини у зависној (релативној) клаузи:

[...] Седам особа које су се налазиле (мн.) у троје возила тешко је повређено (једн.) [...] (Политика, 08/10/2008, 3)

У „Тауер мулти утилити“ је удружено (једн.) пет италијанских фирми, које се баве (мн.) отпадом и отпадним водама и покривају (мн.) подручје са више милиона становника. (Монитор, 26/04/2002, 31)

Иако језик углавном избегава мешавину двеју конкурентних конгруенција глаголских предиката везаних за исту нумеричку синтагму као субјект, мешана срочност се среће у реченицама у којима језичка ситуација захтева или фаворизује један од двају граматичких бројева (в. примере даље у анализи).

– узајамно (реципрочно) повратни глагол

Тридесет и један гост су се поздравили. (РТЦГ, Вијести, 14/03/2010)

Четрнаест играча су се поздравили после завршетка утакмице. (РТС, Дневник, 04/02/2001)

Двоје љубавника нису се више састајали. (Д. Стошић, 74)

Двоје љубавника, смејући се у тишини, загрлише се страсном жестином. (Д. Стошић, 61)

4. Ако је нумерички субјект у основи одређен, природно детерминиран, већ познат, односно ако се испољава маркираном верзијом неког кардиналног броја (лексичко образовање типа *оба*, *обоје*, *обојица*) или ако се за исказивање познатости употреби синтагма с изразом *сав*, конгруенција глаголског предиката је у множини. То је нарочито важно у случају збирног броја *обоје/оба двоје*¹⁹, који у већини случајева долази самостално, без квантификоване именице, али и у случају осталих кардиналних бројева који теоријски могу имати обе конгруенције:

Чинило му се, да увек када је пипне – обоје *дрхте*. (Б. Драгојевић, 19)

Обоје су своје лице *гурали* [...] (М. Црњански, II-2, 430)

збирни бројеви, итд.), што дакле има за последицу предикат у множини. Ређе се може срести срочност по облику односне заменице али само са бројевима *два*, *три*, *четири* и бројним именицама на –ица, односно са бројевима за које граматичка конгруенција одговара паукалу или једнини женског рода (облик на –а); та срочност по облику не утиче на конгруенцију личног дела предиката који је у множини, али предикатни придев прима такође облик на –а. Од суштинског је значаја за нашу анализу чињеница да када се односна заменица односи на нумеричку синтагму (сем оне образоване од једночланог броја *један*), она не може бити у једнини, јер би у противном цела реченица била бесмислена.

¹⁷ Као што је већ познато, бројне именице на –ак имају аналогну конгруенцију као непромењиви основни бројеви. Оне су, иако по пореклу именице, постале непромењиви бројеви. Једини је изузетак именица *десетак* која може имати множински облик: *десеци*. Тако употребљена, она логично намеће множину глаголског предиката: „Десеци прстију панично *траже* дугме на зиду.“ (Р. Маринковић, 96).

¹⁸ Подсетимо да је статистички граматичка конгруенција углавном чешћа и уобичајенија од семантичке у слагању вербалног предиката са нумеричком синтагмом у функцији субјекта образованом од кардиналних бројева који допуштају обе конгруенције (в. горе). Наша примедба се тако лако може објаснити.

¹⁹ Примери глаголског предиката у једнини су заиста врло ретки и могу се наћи једино у делима старијих писаца; потпуно су нестали из савременог језика.

Свих пет су ушли у аутобус репрезентације. (РТС, Дневник, 27/06/2012)

5. Ако је именски део предиката именица или придев, то узрокује множину глаголског дела предиката:

Ових пет девојака су гладне. (разг.)

Ових пет народа нису никада раније били уједињени [...] (Т. Куљић, 223)

[...] Пет жена је посведочио да су више пута биле жртве силовања. (М. Баштић, 49)

Десет људи у тој згради били су власници свог стана. (разг.)

Јасно се види у таквим реченицама, у којима је предикат непосредно везан за неки придев или именицу у множини (*гладни, уједињени, жртве, власници*) да једнина изгледа немогућа²⁰, и то упркос евентуалном утицају других реченичких конституената (прилога нпр., в. тачку бр. 6).

6. Покушамо ли сада да решимо проблем реченице коју смо навели на почетку рада: „Док прочита новине [...] *прође* по два сахата [...]“²¹, прво што можемо приметити је да, премда у пракси релативно честа, граматичари²¹ не говоре о конгруенцији вербалног предиката у једнини са бројевима *два/дв(и)је, три, четири* која се међутим може забележити и у писаном и у говорном изразу.

Један од тих случајева је конгруенција глаголског предиката у једнини средњег рода када је нумеричка синтагма у субјекатској функцији модификована прилогом (који може бити у компаративу или суперлативу) или предлогом. Прилог најчешће означава апроксимацију, али такође је врло интересантан и утицај који врши као предикативна допуна дистрибутивни прилог *по*:

У сваки камион утоварају по двадесет заточеника, на које *долази* по четири партизана са машинама. (Б. Карапанчић, 52)

По четир' таса се *носило* недељом тако да је свет избегавао цркву [...] (С. Сремац, 61)

²⁰ Придев у једнини остаје теоријски употребљив (*ових пет девојака је гладно, ових пет народа није никада било уједињено*) и он не мења тада фундаментално смисао реченице. Такви случајеви у пракси долазе доста ретко и говорници редовно сматрају да ће у тим реченицама бити боље да предикат стоји у множини јер се једнина одудара од језичког осећања. За срочност у једнини се наине нашло врло мало примера и они се углавном тичу конструкција са именицама *лице* и *особа* које су иначе врло често везане за административни стил: „Девет лица је већ било мртво.“ (М. Лопушина, 70). Те две именице означају лица чији се пол не прецизира експлицитно; у том једином случају једнина предиката се оправдава. Нпр., конгруенција типа *девет особа је мртво* изгледа заправо логичнија од *девет особа су мртве* јер неутралнија, неодређенија; у том случају вероватно би сваки говорник задржао појам неодређености пола употребом једнине, што би (семантичко) слагање у женском роду угрозило. У таквим околностима логично је закључити да именица *лице* аналогично примењује исту конгруенцију као именица *особа*. Срочност предикатног придева може се такође реализовати у једнини када је атрибутивна именица збирна: „оно двоје лепе деце су *паметна* или *је паметно*“. То се вероватно може објаснити збирном вредношћу именице. Наине та врста именице, чак и квантификована, може у односу на остале (незбирне) именице у множини, много једноставније бити виђена као једна целина и као таква лакше „толерисати“ предикатни придев у једнини (што изгледа тешко изводљиво, иако не и немогуће, у случају незбирне именице, в. горе).

²¹ Маретић у својој „Граматици и стилистици хрватскога или српскога језика“ додуше, говори о могућности предиката у једнини (али за то даје само примере са безличном конструкцијом са глаголом *имати* у презенту једнине средњег рода; в. напомену бр. 13), прецизирајући међутим да је врло редак. Рагуж (1997: 350-351) такође помиње ту могућност предиката у једнини али само у „у безличним реченицама [...] са заменицама у генитиву“ (о томе в. тачку бр. 2).

Изгледа заправо да употреба дистрибутивног „по“ снажно утиче на срочност предиката. У том случају нагласак је на броју и по свему судећи на њему самом, и та чињеница проузрокује конгруенцију у једнини средњег рода²².

У конфигурацији са осталим прилозима или предлозима, граматичка конгруенција преовлађује нарочито са бројевима чија је конгруенција двојака. Са основним бројевима 2, 3 и 4 слагање у једнини средњег рода се појављује али није доминантно:

Раздвајало их је можда четири метра [...] (В. Стојиљковић, 98)
Више од четири особе не *може* ући у говорницу. (РТС, ТВ серија „Породично благо“)

Са осталим бројевима, једнина се природно намеће:

(...) на београдском гробљу око хиљаду²³ људи *је дошло* на сахрану (...) (Монитор, 19/03/2008, 30)

7. У случају да нумеричка синтагма у функцији субјекта означава мерење дужине, времена, масе²⁴ итд., конгруенција глаголског предиката се врши у једнини средњег рода:

До доласка воза *остало му је било* равно четири сата. (Д. Киш, 37)
[...] Четири *је* дуга сата до поласка. (М. Тохол, 52)

Овакав тип реченица је сасвим уобичајен са глаголима који указују на пролазност времена:

Не могу ти посигурно рећи да *л'прође* две или три недеље [...] (Д. Поповић, 141)
Није прошло ни три минута, а Драго се прикључио тој групи. (М. Лопушина, 189)
Једва да *је прошло*²⁵ и десет минута од тог разговора [...] (В. Драшковић II, 80)

Вреди такође запазити да је та употреба предиката у једнини доста фреквентна када је потребно указати на број сати и то утолико више јер је посреди један моменат, што значи да би логично могао бити употребљен редни број²⁶:

[...] Иако *је* тек два сата по поноћи било. (С. Сремац, 129)
На мом [...] сату већ *прошло* два. (С. Сремац, 142)

²² Неки од говорних представника које смо интервјуисали за овај рад сматрају (по свом језичком осећању) да се не може искључити семантичка конгруенција у множини премда ми у грађи таквих примера нисмо нашли.

²³ У раду занемарујемо могућност нумеричке конструкције у функцији субјекта образоване од бројне именице у номинативу једнине женског рода, типа *стотина*, *хиљада* итд., скоро потпуно ишчезле из савременог језика.

²⁴ Конгруентна именица служи тада као мерна јединица или може послужити контекстуално као мерна јединица.

²⁵ Додајмо у вези с глаголима који означавају пролазност времена да заменљивост једнине и множине предиката није увек изводљива (иако то граматичари често тврде). Неке реченице у једнини се не могу заменити множином (и обратно) без промене значења реченице. Упоредимо следећа два примера узета из превода *Терезе Ракен* Добриле Стошић: „Прођоше петнаест месеци.“ (стр.104) и „Прошло је већ петнаест месеци од Камијеве смрти.“ (стр.110). Ако је друга реченица посве јасна, у првој смисао може бити нејасан или чудан. Можемо се наине питати да ли је синтагма „петнаест месеци“ субјект или објект (мислећи на девојчице које су прошле петнаест месеци нпр.). Очигледно је да у таквим реченицама јасноћа захтева да предикат буде у једнини (о томе такође в. Јунковић 1957-58).

²⁶ Потребно је нотирати да је у случају указивања броја сати с бројем *један* (у самосталној употреби или као члан вишечланог броја), предикат увек у личном облику: „(...) иако *је* већ *био* скоро двадесет и један час.“ (В. Стојиљковић, 88)

Плурална указивања на број година су такође врло честа у једнини:

Микеланђелу *је било* шездесет и две године кад [...] (Ј. Дучић, 49)

У свим тим случајевима важно је ипак указати на чињеницу да је „нормална“ (по норми) конгруенција предиката у множини такође обична²⁷:

Два дана *су прошла*. (Н. Стефановић, 120)

[...] Од тада, а *прошле су* већ три године [...] (В. Драшковић II, 192)

Тада *су му биле* двадесет и четири године. (М. Крлежа I, 17)

8. Ако у нумеричкој клаузи предикатни глагол означава појаву, присуство, позицију или уопштено речено ако има егзистенцијално значење, а не значење радње, конгруенција глаголског предиката може бити у једнини средњег рода:

Било је две врсте светаца: страдалници и покајници. (Ј. Дучић, 279)

На тој огромној кући, међутим, *било је* свега два прозора. (М. Црњански, II-2, 152)

Било је четири телекрана, по један на сваком зиду. (В. Стојиљковић, 206)

Пред њим, на столу, на ком *је било* четири чибука, угледа вазу [...] (М. Црњански, II-2, 103)

Као у претходном случају (тачка бр. 7: мерење дужине, времена, масе итд.), примери конгруенције у множини се могу констатовати у неограниченом броју прилика:

Три *су била* разлога за издвајањем из Мићуновићевог јата [...] (Н. Стефановић, 167)

У логору Дахау данас *су истакнуте* само двије поруке. (В. Драшковић III, 30)

²⁷ Што се тиче конгруенције са бројним конструкцијама образованим од основних бројева 2, 3, 4 и именица мушког рода, у великој ће мери утицати непосредна близина конституената. Скупљени примери показују да је, када је покретна реч (предикатни придев) близу субјекта (ближа срочност), срочност по смислу ретка, као што је и срочност по облику када је покретна реч удаљена од субјекта (даља срочност; та срочност је у ствари још ређа). Превласт семантичне конгруенције када је субјект удаљен од предиката се вероватно може објаснити чињеницом да је у говорничковој свести плуралитет субјекта релевантнији од његове функције бројне синтагме, што проузрокује плуралску конгруенцију. У случају ближе срочности предикатског придева, срочност по облику је систематска када је предикатни придев у антепозицији субјекта а постаје међутим алтернативна са срочношћу по смислу када је он у постпозицији субјекта, вероватно јер говорник, изговарајући „унапред“ предикатни придев има на уму бројну синтагму и форму на –а (исти је случај са бројним именицама на –ица). Додајмо да у овом раду не улазимо у проблем евентуалне семантичке разлике између граматичке и семантичке конгруенције предикатског придева о којој је говорио Микелсен (1984). У случају комбинације основних бројева 2, 3, 4 и једне (или више) бројне(их) именице(а) типа *стотина*, *хиљада*, једнина глаголског предиката преовлађује јер сваки „велики“ број може бити схваћен као целина, тоталитет и дакле довести до слагања предиката у једнини (в. даље тачку бр. 9): „Двије стотине милијуна оваквих из дрва изрезаних кочијаша *живи* (...)“ (М. Крлежа II, 61); „Два милиона франака *је јуче украдено* у банци у Паризу.“ (разг.). Употребом једнине средњег рода се наине избегава евентуални „граматички конфликт“ (нелогична конгруенција) између рода квантификоване именице и рода бројне именице, који се може десити у случају употребе глаголског придева у множини (или паукалу). У тим комбинацијама, бројне именице се понашају као „обичне“ квантификоване именице у мушком и женском роду и тада могу изазвати нелогичне конгруенције када се род бројне именице коју умножавају бројеви 2, 3, 4 и род квантификоване именице не подударују [нпр.: *двје стотине* (ж. род) (милиона) мушкараца (м. род) *су ставале* (ж. род)]. У таквим комбинацијама [основни број + бројн(а)е имениц(а)е] изгледа да је само прва бројна именица релевантна за конгруенцију. Међутим, када се такви бројеви употребљавају у апсолутном значењу, уз основне бројеве 2, 3, 4 (без атрибута и без помисли на атрибут), предикат је у множини: „Две хиљаде данас *нису* ништа.“ (разг.).

На крају овог пасуса изгледа важно прецизирати да реченице попут *данас је истакнуто само двије поруке* и *данас су истакнуте само двије поруке* или још *Било је четири телекрана* и *Били/а су четири телекрана*, говорници не схватају као две различите конструкције с обзиром на (велику) семантичку блискост. Сматрају их заправо потпуно еквивалентним као што би уосталом биле и реченице: *Било је пет телекрана* и *Били су пет телекрана*; овде можемо посумњати на утицај основних бројева од пет надаље, у факту да се једнина такође може срести са основним бројевима од 2 до 4. Претпостављамо дакле да су се „граматички правилне реченице“ и семантички потпуно еквивалентне типа *Били/а су четири телекрана/Било је пет телекрана* - *Били су пет телекрана*, сувише блиске и сличне, контаминирале и допустиле употребу једине у конгруенцији основних бројева од 2 до 4. Слагање у једини основних бројева од 2 до 4 тежи тако банализацији и оно не шокира, иако није, барем у огромној већини случајева, нормативно прихваћено²⁸.

Та срочност је још израженија када су ти исти бројеви последњи елементи вишечланог броја. Тај се феномен може доста лако објаснити пошто се код вишечланих бројева често среће дисторзија између последњег елемента и вишег броја у конгруентној конструкцији, али и у граматичком броју, што понекад изазива конфузију у говорниковој свести који ће наине изразити јаку тенденцију ка употреби конгруенције која би важила за виши број (то се нарочито манифестује у сингуларном слагању детерминанте или ређе предиката²⁹):

Почело је даљих 24 часа гладовања. (А. Видаковић, 133)

Размишљао сам, можда ме је пролеће, а можда ме је мојих четрдесет и три године узнемирило.
(М. Михајловић, 13)

9. Глаголским се предикатом може извршити индивидуализација референата субјекта у изражавању радње а не стања.

Када квантификована именица означава бића и глаголски предикат радњу (а не стање) изгледа³⁰ да избор између једине и множине у многим случајевима подлеже представи коју говорно лице има о радњи коју врше референти субјекта. По свој прилици, избор граматичке срочности глаголског предиката је везан за питање да ли референти субјекта радњу врше сами или сви заједно, „као један човек“?

У ситуацији када радња изречена предикатом експлицитно онемогућава показивање референата субјекта као једну нераздвојиву целину, што је у пракси доста ретко, предикатни је глагол у множини:

Четрнаест играча, двоје по двоје, су улазили на паркет на позив својих презимена. (РТС, Дневник, 17/10/2000)

Очевидно је да у цитираном примеру поменути играчи не врше једну радњу у једном тренутку, што спречава сваку представу о целини/групи која делује „као један човек“.

²⁸ Може се без већих ризика тврдити да се не ради о одступању од норме већ о заостатку норме.

²⁹ Ковачевић (2011: 32-33) примећује да је та појава доста фреквентна, нарочито у новинарском језику; о томе такође в. напомену бр. 6.

³⁰ Оно што овде приказујемо може бити прихваћено само као тенденција. Нисмо наине прикупили довољно примера да бисмо могли дати дефинитивне одговоре; штавише, неки од изворних говорника (ипак у мањини) које смо анкетирали у вези са овим сложеним питањем, нису баш увек „осетили“ и прихватили све језичке нијансе које представљамо у нашем раду. Дешавало се нпр. да предложе јединину тамо где нам је множина (и обратно) предиката изгледала логичнија и ближа језичкој тенденцији.

Међутим у случају, логично чешћим, када референти субјекта могу бити представљени као да врше радњу сви заједно, две су ситуације могуће, зависно од поруке коју говорно лице хоће да пошаље.

Наиме оно може експлицитно хтети сачувати индивидуалност сваког референта субјекта спречавајући лице коме се говори да их себи представи како врше радњу сви заједно. У тој ситуацији множина преовлађује.

По нашем суђењу то је случај у следећим примерима:

Осталих пет продаваца и продавачица такође *су се скаменили* од страха. (Д. Драшковић, 10)
Осам чланова посаде (тројица тешко рањених) *искочили су* са падобранима на четничку територију. (Б. Карапанџић, 303)
Двоје оскароваца никада *нису били венчани*, а имају два сина. (РТС, Дневник, 24/12/2009)
Сви пунолетни мештани [...] потписали су петицију да троје унука [...] *остану* да живе са бабом и дедом [...] (Политика, 12/08/2008, 23)

Говорник може исто тако представити нумеричку синтагму као једну целину чији различити конституенти нису више осамостаљени; тада једнина преовлађује; прималац поруке види све референте субјекта како врше радњу заједно, „као један човек“. Изгледа да се глобална представа намеће сваки пут када је акценат стављен на сам број; нумеричко обавештење проузрокује једнину, јер је виђено као целина, као збир:

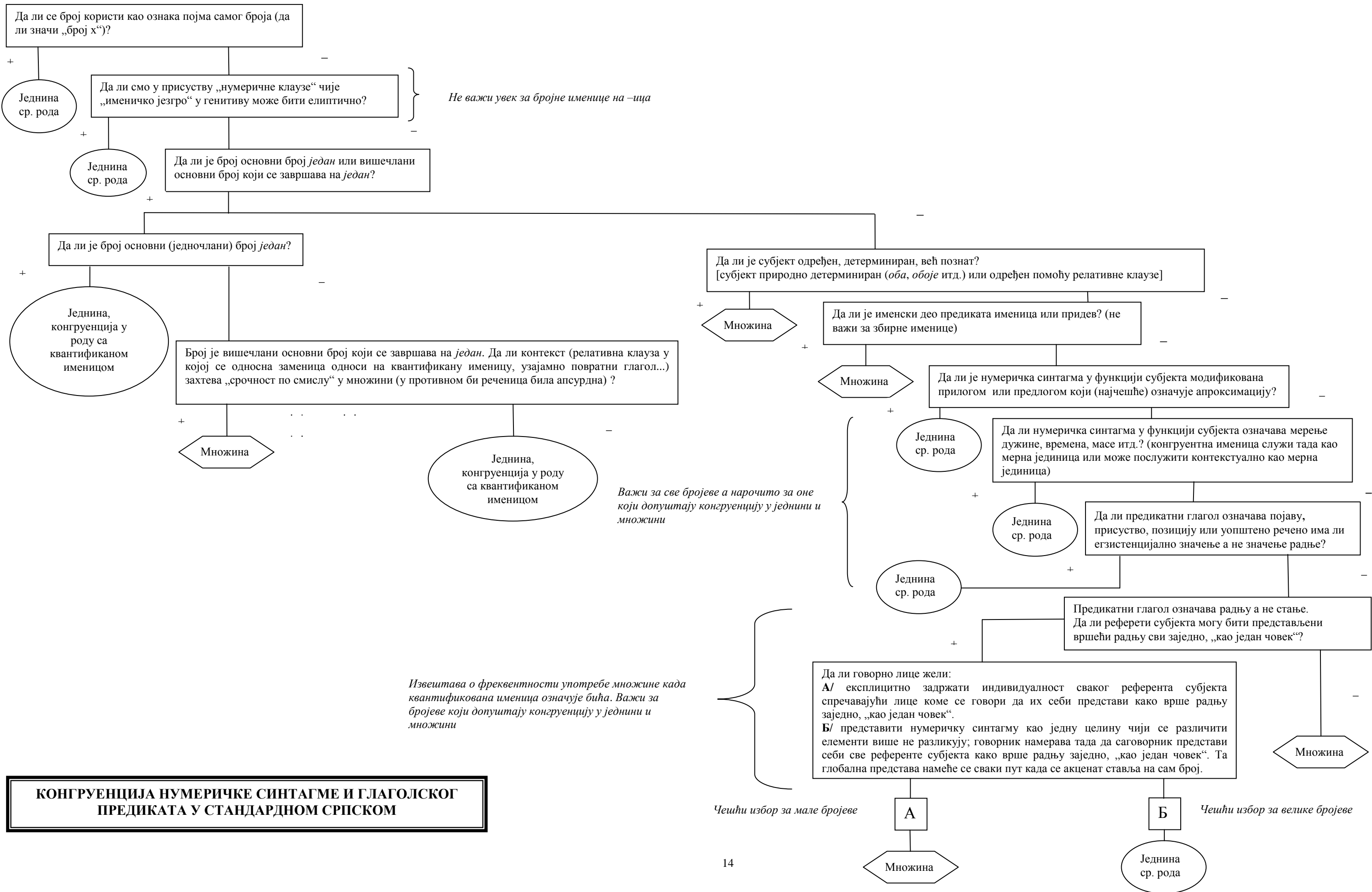
Девет херцеговачких ага на Курану *се заклено* да је то истина, молећи султана да разбојника убије. (В. Драшковић IV, 9)
Кад се тих двадесет и шест очајника *враћало* [...] (М. Крлежа III, 53)
Невјерници ће сами себе да искотаре. Код њиха, браћо моја, двоје *даје* једно или ниједно [...] (В. Драшковић IV, 113)
И дођаше к њему с узетијем кога *ношаше* четворо. (В. Карацић, 59)
На влажном земљаном поду, у страшним ритама *ваљало се* петоро голишаве деце [...] (В. Парлић, 78)

Коначно, можемо запазити из прикупљених примера за наш корпус да се избор множине јавља у великој већини са малим количинама пошто је у том случају индивидуализација лакше изводљива. Такође вреди напоменути да се множина појављује у већини случајева када квантификована именица означава бића. Наиме, у случају да квантификована именица не означава жива бића, већа је могућност да се она види као једна целина, одакле произилази чешћа употреба глагола у једнини:

Росијско посланство, у то време, [...] имала је свечану, велику, капију, кроз коју *је* двоје кола *могло*, напореда, проћи. (М. Црњански, II-1, 257)
У несрећи *је учествовало* троје возила (Политика, 10/08/2008, 12)
[...] Двадесеторо кола већ *би утерано* у капију [...] (Д. Киш, 105)

И да закључимо: спроведена анализа је показала да општеприхваћена и врло ретко у сумњу довођена правила о конгруенцији глаголског предиката с кардиналним бројевима не могу бити практично примењива као неспорна. Наиме, низ фактора условљава поменути конгруенцију и из тога производе разне лингвистичке ситуације о којима норма у најбољем случају „ћути“. Тако нпр. норма не допушта слагање глаголског предиката у једнини са основним бројевима 2, 3 и 4 или са бројним именицама на –ица иако га неки специфични структурно-синтаксички критеријуми намећу (егзистенцијални глаголи, синтагма модификована прилогом итд.); у истом духу норма пак представља обе конгруенције, у једнини и множини, као еквивалентне у случају бројних конструкција у функцији субјекта образованих од основних бројева од *пет* па надаље и збирних бројева; међутим, јасноћа реченице у одређеним контекстима

захтева да предикат везан за бројну синтагму буде у једнини односно множини [субјекатска или објекатска функција нумеричке синтагме, (не)индивидуализација референата субјекта итд.]. Из свега тога, и према броју примера наведених из језика писаца/преводаца али и говорног језика, може се установити да у данашњој норми стоје врло нејасни и непотпуни критеријуми избора једнине или множине у слагању предиката са кардиналним бројевима које према томе ваља преиспитати нарочито у виду процене њихове стандарднојезичке (не)прихватљивости.

КОНГРУЕНЦИЈА НУМЕРИЧКЕ СИНТАГМЕ И ГЛАГОЛСКОГ ПРЕДИКАТА У СТАНДАРДНОМ СРПСКОМ

Извештава о фреквентности употребе множине када квантификована именица означаје бића. Важи за бројеве који допуштају конгруенцију у једнини и множини

ИЗВОРИ

а) књижевноуметничка дела:

- В. Арсенијевић – Vladimir Arsenijević, *U potpalublju*, Stubovi kulture, Beograd, 1997.
- М. Баштић – Mila Bašić, *Istine o Jugoslaviji nisu sve za priču* [превод са француског; наслов оригинала: *Les vérités yougoslaves ne sont pas toutes bonnes à dire* (J. Merlino)], Kontekst, Beograd, 1994.
- Д. Великић – Драган Великић, *Астраган*, Душка, Београд, 1992.
- А. Видаковић – Aleksandar Vidaković, *Tamni cvet* [превод са енглеског; наслов оригинала: *The dark flower* (J. Galsworthy)], Rad, Beograd, 1959.
- Б. Драгојевић – Бранислав Драгојевић, *Башта на Исланду*, Светлост, Крагујевац, 1985.
- В. Драшковић I – Вук Драшковић, *Нож*, Српска реч, Београд, 1998.
- В. Драшковић II – Вук Драшковић, *Судија*, Стилос, Београд, 1993.
- В. Драшковић III – Вук Драшковић, *Одговори*, Стилос, Београд, 1993.
- В. Драшковић IV – Вук Драшковић, *Руски конзул*, Стилос, Београд, 1993.
- Д. Драшковић – Draško Drašković, *Ubiti po viđenju*, Nova knjiga – Sloboda, Beograd, 1989.
- Ј. Дучић – Јован Дучић, *Благо цара Радована*, Колосеум, Београд, 1997.
- Б. Карапанџић – Borivoje Karapandžić, *Jugoslovensko krvavo proleće 1945.*, Mladost, Beograd, 1990.
- В. Карацић – Вук Карацић, *Нови Завет*, превод, Издање библијског друштва, Београд, 1987.
- Д. Киш – Danilo Kiš, *Grobnica za Borisa Davidovića*, Svjetlost, Sarajevo, 1990.
- М. Крлежа I – Мирослав Крлежа, *Глембајеви – драме*, Слобода, Београд, 1977.
- М. Крлежа II – Miroslav Krleža, *Povratak Filipa Latinovića*, Nolit, Beograd, 1969.
- М. Крлежа III – Мирослав Крлежа, *Три Домобрана – Битка код Бистрице Лесне*, Просвета, Београд, 1966.
- Т. Куљић – Todor Kuljić, *Fašizam*, Nolit, Beograd, 1987.
- М. Лопушина – Марко Лопушина, *Најзагонетније југословенске убице*, Народна Књига, Београд, 1997.
- Р. Маринковић – Ранко Маринковић, *Киклон*, Просвета, Београд, 1965.
- Ј. Марковић-Чижек – Јованка Марковић-Чижек, *Куга* [превод са француског; наслов оригинала: *La peste* (A. Camus)], Просвета, Београд, 1966.
- М. Михајловић – Milica Mihajlović *Svetilište* [превод са енглеског; наслов оригинала: *Sanctuary* (W. Faulkner)], Kultura, Beograd, 1963.
- В. Парлић – Велимир Парлић, *Лет душе*, Књижевна заједница Звездара – Апостроф – Народна библиотека Јован Поповић, Београд – Урошевац, 1996.
- Д. Поповић – Данко Поповић, *Књига о Милутину*, Књижевне новине, Београд, 1986.
- С. Сремац – Стеван Сремац, *Поп Ђура и поп Спира*, ЈРЈ, Београд, 1998.
- Н. Стефановић – Ненад Стефановић, *Покрштавање петокраке*, БИГЗ, Београд, 1994.
- В. Стојиљковић – Vlada Stojiljković, *1984* [превод са енглеског; наслов оригинала: *Nineteen eighty-four* (G.Orwell)], BIGZ – August Cesarec, Beograd – Zagreb, 1984.
- Д. Стошић – Dobrila Stošić, *Tereza Raken* [превод са француског; наслов оригинала: *Thérèse Raquin* (E. Zola)], Branko Đonović, Beograd, 1964.
- М. Тохол – Miroslav Toholj, *Stid*, Prosveta, Beograd, 1989.
- М. Црњански – Miloš Crnjanski, *Seobe II-1; II-2*, BIGZ, Beograd, 1987.

б) новине:

- Дневни аваз – *Dnevni avaz*, дневне новине, Мостар.
- Монитор – *Monitor*, недељне новине, Подгорица.
- Политика – *Политика*, дневне новине, Београд.

в) телевизијске станице:

РТС – Радио Телевизија Србије
РТЦГ – Радио Телевизија Црне Горе

ЛИТЕРАТУРА

- Азам 2004:** O. Azam, *Accord du syntagme numéral sujet et du nexus en russe littéraire contemporain*, exemplier et commentaires fournis lors de la conférence prononcée le 19 février 2004 à l'université Paris IV-Sorbonne, non publié, dactylo.
- Бабић 1998:** S. Babić, *Sročnost u hrvatskome književnome jeziku*, Zagreb: Matica hrvatska.
- Барић et al.⁴ 1997:** E. Barić, M. Lončarić, D. Malić, S. Plavešić, M. Peti, M. Znika, *Hrvatska Gramatika*, Zagreb: Školska knjiga.
- Барић et al. 1999:** E. Barić, L. Hudaček, N. Koharović, M. Lončarić, M. Lukenda, M. Mamić, M. Mihaljević, Lj. Šarić, V. Švačko, L. Vukojević, V. Zečević, M. Žagar, *Hrvatski jezični savjetnik*, Zagreb: Školske novine.
- Брабец/Храсте/Живковић² 1961:** I. Brabec, M. Hraste, S. Živković, *Gramatika hrvatskosrpskoga jezika*, Zagreb: Školska knjiga.
- Зоричић 1998:** I. Zoričić, *Hrvatski u praksi*, Pula: Žakan Juri.
- Ивић/Клајн/Пешикан/Брбовић² 2004:** П. Ивић, И. Клајн, М. Пешикан, Б. Брборић, *Српски језички приручник*, Београд: Београдска књига.
- Јонке² 1965:** Lj. Jonke, *Književni jezik u teoriji i praksi*, Zagreb: Znanje.
- Јунковић 1957-58:** Z. Junković, „Nešto o sročnosti“, Zagreb: *Jezik*, VI, 8-13.
- Клајн⁴ 1997:** I. Klajn, *Rečnik jezičkih nedoumica*, Beograd: Nolit.
- Ковачевић 2011:** М. Ковачевић, *Граматишка питања српскога језика*, Београд: Јасен.
- Маретић³ 1963:** Т. Maretić, *Gramatika hrvatskoga ili srpskoga književnog jezika*, Zagreb: Matica hrvatska.
- Микелсен 1984:** Х.К. Микелсен, „О неким проблематичним случајевима конгруенције у српскохрватском језику – "паукал" у српскохрватском језику“, Београд: *Научни састанак слависта у Вукове дане*, Међународни славистички центар, 73-79.
- Мразовић/Вукадиновић 1990:** P. Mrazović, Z. Vukadinović, *Gramatika srpskohrvatskog jezika za strance*, Sremski Karlovci – Novi Sad: Izdavačka knjižarnica Zorana Stojanovića – Dobra vest.
- Пецо/Станојчић 1972:** А. Песо, Ж. Станојчић, *Srpskohrvatski jezik: Enciklopedijski leksikon*, Beograd: Interpres.
- Поповић 1979:** Љ. Поповић, „Употреба кардиналних бројева у српскохрватском језику“, Београд: *Југословенски семинар за стране слависте*, Међународни славистички центар, 3-24.
- Рагуж 1997:** D. Raguž, *Praktična hrvatska gramatika*, Zagreb: Medecinska Naklada.
- Силић/Прањковић 2005:** J. Silić, I. Pranjković, *Gramatika hrvatskoga jezika*, Zagreb: Školska knjiga.
- Станић/Морачић 1989:** М. Stanić, D. Moračić, *Jezičko pravopisni savetnik*, Beograd: Naučna knjiga.
- Станојчић/Поповић⁵ 1997:** Ж. Станојчић, Љ. Поповић, *Грамматика српскога језика*, Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.
- Стевановић² 1974:** М. Стевановић, *Савремени српскохрватски језик II: Синтакса*, Београд: Научна књига.
- Стевановић⁸ 1978:** М. Стевановић, *Грамматика српскохрватског језика за школе средњег образовања*, Цетиње: Обод.
- Тежак/Бабић¹¹ 1996:** S. Težak, S Babić, *Gramatika hrvatskoga jezika*, Zagreb: Školska knjiga.
- Фекете 2008:** Е. Фекете, *Језичке доумице I*, Београд: Београдска књига.

Aleksandar Stefanovic

HIERARCHISATION DES FACTEURS D'INFLUENCE LORS DE L'ACCORD DU NEXUS AVEC
UN SYNTAGME NUMERAL SUJET

(Résumé)

L'article tente d'établir une hiérarchisation des facteurs d'influence dans le choix de la forme du nexus lorsque le syntagme numéral sujet comprend: a) des numéraux cardinaux (y compris les formes accusatives des noms numéraux du type *stotinu, hiljadu, milion etc.*) ; b) des numéraux collectifs ; c) des substantifs numériques en –ica et en –ak, en langue serbe. Une attention particulière est portée aux situations linguistiques spécifiques dans lesquelles certains facteurs favorisent (voire imposent) l'emploi du prédicat verbal au singulier (ou au pluriel) et ce lorsque les ouvrages normatifs considèrent l'accord au singulier comme non standard (par exemple lors des accords avec les constructions numériques en fonction sujet contenant les cardinaux *dva, tri, četiri*) ou en tout état de cause interchangeable avec l'accord au pluriel (et inversement) (par exemple lors des accords avec les constructions numériques en fonction sujet contenant des numéraux cardinaux simples supérieurs à quatre ou des numéraux collectifs).

Mots clés : numéraux, accords, prédicat verbal, facteurs d'influence, hiérarchisation, algorithme